

Sygn. akt : II AKa 466/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 grudnia 2011 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący	SSA Elżbieta Mieszczkańska (spr.)
Sędziowie	SSA Małgorzata Niementowska SSA Michał Marzec
Protokolant	Agnieszka Przewoźnik

przy udziale Prokuratora Prok. Apel. Krzysztofa Błacha

po rozpoznaniu w dniu 1 grudnia 2011 r. sprawy

wnioskodawcy **S. B.**

- w przedmiocie odszkodowania z tytułu prześladowań i bezpodstawnych pozbawień wolności -

na skutek apelacji prokuratora

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 2 sierpnia 2011 r.

sygn. akt. V Ko 16/11

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Katowicach do ponownego rozpoznania.

Sygn. akt II AKa 466/11

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 2 sierpnia 2011 r. Sąd Okręgowy w Katowicach na mocy art. 11 ust. 2 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 1991 r. nr 34, poz. 149, z późn. zm.) zasądził od Skarbu Państwa na rzecz S. B. kwotę 8.500 zł. tytułem zadośćuczynienia za zatrzymania w dniach 20 i 21 maja 1967 r., 8 – 13 września 1967 r., 3 listopada 1967 r., 30 października 1968 r., w nieustalonym dniu 1968 r.

w czasie pobytu delegacji francuskiej, 23 czerwca 1977 r., 30 czerwca 1977 r., 23 czerwca 1978 r., 6 lipca 1978 r., 4 sierpnia 1978 r. oraz 18 września 1978 r., z ustawowymi odsetkami od daty prawomocności wyroku, oddalając wniosek w pozostałej części i kosztami postępowania obciążając Skarb Państwa.

Powyższy wyrok zaskarżył Prokurator na niekorzyść wnioskodawcy S. B., zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia, który miał istotny wpływ na treść orzeczenia, a polegający na dowolnym stwierdzeniu, iż wnioskodawca doznał represji z powodu działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

podczas gdy zgromadzone dowody wskazują, iż zachowanie S. B. w postaci pisemnej krytyki polityki, organów państwowych PRL i prawdy historycznej, nie były powodowane celami niepodległościowymi, stanowiąc jedynie realizację swobody wypowiedzi i przejaw poglądów politycznych, skutkiem czego niezasadnie Sąd zasądził na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienie na podstawie art. 11 ust. 2 i art. 13 ustawy z dnia

23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Ponadto Prokurator zarzucił naruszenie art. 424 par. 1 kpk oraz art. 442 par. 3 kpk, które miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, a polega na zaniechaniu wyjaśnienia w pisemnych motywach orzeczenia przesłanek, którymi kierował się

Sąd ustalając, iż wnioskodawca doznał represji „z powodu działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”, wbrew wskazaniu takiej konieczności

w zaleceniach zawartych w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia

21 kwietnia 2011 r. uchylającego wcześniejszy wyrok wydany w sprawie, co uniemożliwia ocenę poprawności rozumowania Sądu w zakresie zasadniczej przesłanki stanowiącej podstawę rozstrzygnięcia.

Tak zarzucając Prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja Prokuratora jest zasadna i jako taka zasługuje na uwzględnienie.

Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku w istocie nie pozwala na dokonanie rzetelnej kontroli odwoławczej, albowiem z motywów tych nie wynika, na podstawie jakich faktów i okoliczności Sąd I instancji uznał, że wnioskodawca S. B. był represjonowany z powodu działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Wprawdzie tutaj Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, że zazwyczaj niedomogi uzasadnienia nie mogą stanowić przesłanki odwoławczej w rozumieniu art. 438 pkt 2 kpk, skoro dotknięte niedomogami uzasadnienie jako sporządzone już po wydaniu wyroku nie może mieć wpływu na treść orzeczenia, to w przypadku naruszenia art. 424 par. 1 kpk, które utrudnia, a wręcz uniemożliwia kontrolę odwoławczą, musi obraza ta skutkować uchyleniem wyroku. Z taką zaś sytuacją, co słusznie zauważa apelujący, mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Wnikliwa bowiem analiza materiału dowodowego zebranego w sprawie nie pozwala na ustalenie przez sąd odwoławczy, jakimi względami kierował się sąd meriti przyjmując, iż wnioskodawca S. B. prowadził działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, skoro nawet on sam w składanych wyjaśnieniach zaprzeczył, aby taką działalność istotnie prowadził, a także oświadczył, że do dzisiaj nie wie, dlaczego był w zainteresowaniu służb bezpieczeństwa.

Abstrahując zatem od błędności, czy też poprawności dokonanych przez Sąd

I instancji ustaleń faktycznych i wyrażonego w uzasadnieniu rozumowania, stwierdzić należy, iż Sąd ten nie poczynił pełnych ustaleń niezbędnych do uznania, że wnioskodawca prowadził działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego

i że to z powodu tej działalności był represjonowany, co jest bezwzględnym warunkiem stosowania wobec niego przepisów ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.

o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Wyżej cytowana ustawa uzależnia w sposób jednoznaczny przyznanie odszkodowania i zadośćuczynienia od prowadzenia przez osobę represjonowaną działalności na rzecz niepodległościowej, a więc takiej, która zmierzała do odzyskania niepodległości, a więc niezawisłości, suwerenności terytorialnej i ustrojowej, przez Państwo Polskie. Prowadzenie takiej działalności musiało być ukierunkowane zamiarem urzeczywistnienia takiego celu, a zatem musiała ona być podejmowana

w sposób świadomy i celowy. Wreszcie dla potrzeb stosowania ustawy lutowej ustalenie prowadzenia takiej działalności nie może być domniemane, ale musi wynikać z dokonania precyzyjnych ustaleń, na czym polegało i w jakich zachowaniach się przejawiało.

Tymczasem z uzasadnienia wyroku wynika jedynie, że wnioskodawca znalazł się w kręgu zainteresowania służb bezpieczeństwa od 1967 r., gdy wobec osób nie chcących go wpuścić do kościoła na uroczystości związane ze zjazdem biskupów użył on gazu pieprzowego, a następnie pisał listy o treści klerykalnej i anty partyjnej do (...), Ministra Obrony Narodowej, Biskupa W. i redakcji różnych gazet. Z tego też powodu w kolejnych latach, do 1978 r. były z nim przeprowadzane rozmowy profilaktyczne, był zatrzymywany, przesłuchiwany, pozbawiany wolności na przeciąg od jednego do kilkunastu dni i inwiligowany. Takie ustalenia w oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy był uprawniony poczynić Sąd Okręgowy, jak i był uprawniony uznać, że tego rodzaju działania służb bezpieczeństwa stanowiły wobec wnioskodawcy represje w rozumieniu art. 11 ust. 2 ustawy „lutowej”. Stąd uzasadnionym jest nadanie mu przez IPN statusu osoby „pokrzywdzonej”.

Ustalenie powyższych okoliczności nie jest natomiast wystarczające dla przyznania wnioskodawcy zadośćuczynienia w oparciu o przepisy ustawy z dnia

23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Celem cytowanej ustawy jest oddanie sprawiedliwości rzeczywistym działaniom na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, a czynnikiem istotnym w tej mierze są nie wyznawane, a nawet wyrażane publicznie poglądy polityczne, ale konkretna działalność zmierzająca świadomie do odzyskania przez Państwo Polskie niezawisłości i suwerenności terytorialnej oraz ustrojowej, ustawa bowiem nie przewiduje możliwości odszkodowania, czy też zadośćuczynienia z powodu każdej represji, często będącej zwykłym nadużyciem władzy, ale należy się tylko tym osobom, które prowadziły działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i za to wprost, lub z tego powodu – były represjonowane, przy czym nie można rozszerzająco interpretować zachowania mogącego być uznany za działalność niepodległościową, gdyż musi odnosić się ono wprost do walki o niepodległy byt (świadomie i w sposób celowy) i nie może, co wyżej już podkreślono, być domniemane.

Dalej poczynione przez Sąd Okręgowy wywody odnoszące się do interpretacji przez ten Sąd pojęcia „w związku” i „z powodu” działalności niepodległościowej, dowodzą całkowicie błędnego rozumienia przepisu art. 1 ust. 1 ustawy „lutowej”.

W każdym bowiem przypadku represji stosowanych czy to „w związku”, czy też „z powodu” działalności niepodległościowej musi nastąpić precyzyjne ustalenie, że represjonowany faktycznie i świadomie podejmował działania zmierzające do odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności. Takich zaś ustaleń Sąd

I instancji w niniejszej sprawie nie poczynił, bowiem nie podjął nawet usiłowania oceny, czy ustalone zachowania wnioskodawcy stanowiły walkę niepodległościową, czy też były korzystaniem przez niego ze swobód obywatelskich, deklarowanych wszak i w prawach obowiązujących w PRL. Trzeba bowiem pamiętać, co wynika

z jednoznacznego w tej mierze orzecznictwa, że rozmaite objawy nieposłuszeństwa, bądź nawet oporu przeciw linii politycznej rządzących, a tym bardziej ostentacyjny wyraz nieakceptowania rzeczywistości, spontaniczne wypowiedzi krytykujące ustrój

i wyrażające przekonania polityczne, same w sobie nie stanowią jeszcze działalności niepodległościowej, gdyż po pierwsze tego typu manifestacje były obojętne dla odzyskania niepodległego bytu Państwa Polskiego, a po drugie w takich zachowaniach brak jest zamiaru prowadzenia działalności niepodległościowej, jak i znamion przedmiotowych powyżej wskazywanych.

W świetle powyższego winien Sąd I instancji drobiazgowo i precyzyjnie odnieść się do oceny, czy użycie gazu pieprzowego wobec osób zabraniających wstępu do kościoła na odbywające się tam niecodzienne wszak uroczystości, oraz czy wysyłanie listów do organów władzy rządzącej i redakcji gazet, a nawet Prymasa W., stanowiło przejawy faktycznej działalności niepodległościowej wnioskodawcy, zmierzającej w sposób przez niego uświadomiony do obalenia ustroju PRL i odzyskania przez Polskę niezależności i suwerenności terytorialnej i ustrojowej, czy też postępowanie takie było jedynie wyrazem jakichś politycznych przekonań wnioskodawcy (postanowienie Sądu

Najwyższego z dnia 3 lipca 1992 r. II KRN 90/92). Skoro zaś takich ustaleń zabrakło w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku

i skoro przyznanie wnioskodawcy zadośćuczynienia nastąpiło na podstawie dowolnego i niczym nie wyjaśnionego, uznania, że stosowane wobec niego represje były „z powodu” jego działalności niepodległościowej, to zaskarżony wyrok należało uchylić i sprawę przekazać Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, tym bardziej, że już uprzednio Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 21 kwietnia 2011 r. wskazał na konieczność dokonania ustaleń, czy wnioskodawca prowadził działalność niepodległościową w rozumieniu ustawy „lutowej”, na czym działalność ta polegała

i czy stosowane wobec niego represje ze strony służb bezpieczeństwa pozostawały „w związku”, lub „z powodu” tej działalności.

Stąd przy ponownym rozpoznaniu sprawy winien Sąd I instancji, w oparciu

o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, dokonać ustaleń, czy i jaką działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego faktycznie i świadomie podejmował wnioskodawca, a konkretnie czy wysyłanie przez niego listów do organów ówczesnych władz, a także redakcji gazet, nie będących wszak prasą podziemną

i opozycyjną, zmierzało do odzyskania przez Państwo Polskie niepodległego bytu

i taki cel wnioskodawca sobie stawiał sporządzając je i wysyłając, czy też wysyłał je

w ramach korzystania z prawa do swobody wypowiedzi, wprawdzie gwarantowanego w ówczesnych przepisach obowiązujących, ale nie respektowanego przez władze,

w przekonaniu których „krytykant” polityki i porządku prawnego nie zasługiwał na zaufanie i musiał być pod stałym dozorem służb bezpieczeństwa, co w realiach życia codziennego oznaczało stałe szykany i prześladowania przybierające postać różnych

i o różnym nasileniu represji, mając jednocześnie na względzie, iż nie każde opozycyjne zachowanie będące wyrazem indywidualnego negatywnego stosunku do władz i ustroju, nawet szkodzące państwu, było działaniem na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.